

Wojciech Paduchowski

Instytut Pamięci Narodowej. Oddział w Krakowie

<https://orcid.org/0000-0001-7211-1955>

OBRAZ(Y) STRAJKU KWIETNIOWO-MAJOWEGO W HUCIE IM. LENINA W 1988 ROKU W MATERIAŁACH INTERNETOWYCH ORAZ ICH WYKORZYSTANIE W PROCESIE KSZTAŁCENIA

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest analiza obrazu(ów) strajku kwietniowo-majowego w 1988 roku w Hucie im. Lenina w Krakowie w świetle materiałów internetowych i ich wykorzystania w procesie kształcenia. Protest ten zapoczątkował falę strajków, które doprowadziły w konsekwencji do wydarzeń przełomu roku 1989. Artykuł prezentuje dwa aspekty badanego zjawiska. Po pierwsze dotyczy dziedziny medioznawstwa. Starano się przedstawić materiały internetowe dotyczące omawianego wydarzenia istniejące w przestrzeni internetu w kwietniu 2018 roku. Po drugie przedstawia to zjawisko z punktu widzenia dydaktyki historii, czyli wykorzystania tegoż materiału w procesie kształcenia.

SŁOWA KLUCZOWE: DYDAKTYKA HISTORII, HISTORIA, KOMUNIZM, KRAKÓW, MEDIA, NOWA HUTA, STRAJK

SUMMARY

PICTURE(S) OF THE APRIL-MAY STRIKE AT THE LENIN STEELWORKS IN 1988 IN INTERNET MATERIALS AND THEIR USE IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The aim of this article is to analyze the image(s) of the April-May 1988 strike at the Lenin Steelworks in Cracow in light of internet materials and their use in the educational process. The protest started a wave of strikes that led to the events of the 1989 breakthrough.

This article presents two aspects of the studied phenomenon. Firstly, it touches on the field of media studies. It seeks to present internet material on the given topic existing in the internet space in April 2018. Secondly, it shows this phenomenon from the point of view of the didactics of history, i.e. the use of this material in the educational process.

KEY WORDS: CRACOW, COMMUNISM, HISTORY, HISTORY DIDACTICS, INTERNET, MEDIA, NOWA HUTA, STRIKE

26 kwietnia 1988 roku o godzinie 9:00 na Walcowni Zgniatacz Huty im. Lenina w Krakowie Andrzej Szewczuwaniec rozpoczął najdłuższy strajk w historii krakowskiej huty, włączając czerwone światło i zatrzymując w ten sposób suwnicę. Wkrótce do strajku zaczęły dołączać inne wydziały nowohuckiego kombinatu. Został utworzony Komitet Strajkowy. Strajkujący żądali m.in. podwyżek stawek zaszerogowania i wyższych premii. Strajk był zaskoczeniem dla działaczy podziemnych struktur „Solidarności”. Pomimo tego, ich działacze około godziny 14:00 wystosowali dodatkowe żądania dotyczące poprawy sytuacji innych grup pracowniczych i emerytalno-rentowych.

30 kwietnia w wieczornym Dzienniku TV zostało wyemitowane oświadczenie prokuratora wojewódzkiego w Krakowie, w którym stwierdził, że strajk w kombinacie był nielegalny i miał charakter przestępstwa. Ukazało się również polecenie służbowe dyrektora naczelnego Kombinatu HiL, w którym dyrektor domagał się od pracowników pisemnych oświadczeń czy podejmą pracę, czy będą kontynuować strajk. Działania te miały zastraszyć protestujących, by nie kontynuowali akcji. Krakowscy hutnicy wspierani byli przez wiele osób i instytucji w tym m.in. Lecha Wałęsę, Światową Konfederację Pracy, Międzynarodową Konfederację Wolnych Związków Zawodowych, pracowników krakowskich uczelni, duchownych. Pomoc materialna dla nich docierała poprzez Duszpasterstwo Hutników mieszczące się w znajdującym się w budowie kościele pw. Matki Bożej Częstochowskiej na os. Szklane Domy w Nowej Hucie. W jednym z mieszkań nowohuckich powstało biuro informacyjne Komitetu Strajkowego, które było zewnętrznym przedstawicielstwem strajkujących. W kościele pw. św. Maksymiliana Kolbego w Mistrzejowicach zorganizowano konferencję prasową z udziałem trzech członków Komitetu Strajkowego. Tam też powstał Wikariat Solidarności z Potrzebującymi.

W bocheńskiej filii kombinatu w Zakładzie Przetwórstwa Hutniczego miał miejsce ośmiogodzinny próbny strajk solidarnościowy. Ostateczny skład Komitetu Strajkowego ustalono 2 maja, na jego czele stanął Andrzej Szewczuwaniec, a należeli do niego, niemal wyłącznie, członkowie bądź sympatycy „Solidarności”.

Noc z 30 kwietnia na 1 maja 1988 roku była pokazem sił władz komunistycznych, które skoncentrowały wokół kombinatu bardzo duże siły milicyjne. Na teren kombinatu udało się przedostać ks. Tadeuszowi Isakowiczowi-Zalewskiemu, który odprawiał tam msze św., podnosząc robotników na duchu. 4 maja rozpoczęły się rozmowy dyrektora naczelnego HiL z przybyłymi z Warszawy, z upoważnienia sekretarza generalnego Episkopatu Polski bp. Bronisława Dąbrowskiego, ekspertami w składzie: Halina Bortnowska, mec. Jan Olszewski, prof. Andrzej Stelmachowski. Ustalono, że rozmowy pomiędzy Komitetem Strajkowym a dyrekcją będą kontynuowane 5 maja o godz. 8:00. Tymczasem władze zdecydowały się zdusić strajk siłą. 5 maja o godzinie 2:00 na teren kombinatu wtargnęła

milicja, którą poprzedziło wejście brygady antyterrorystycznej. Za oddziałami ZOMO podążali funkcjonariusze SB, którzy mieli za zadanie zatrzymać członków Komitetu Strajkowego. Stopień brutalności milicji był różny na każdym z wydziałów. Najbardziej bezwzględnie zachowywała się w Walcowni Blach Zimnych i Walcowni Karoseryjnej. Szereg osób zostało dotkliwie pobitych. Część robotników zaprotestowała przeciw takiej brutalnej akcji, organizując pochód zmierzający w kierunku siedziby dyrekcji, został on jednak otoczony i rozbity. Inni opuszczając kombinat i wracając do domów rozpoczęli tzw. strajk absencyjny. Ten rodzaj protestu okazał się bardzo skuteczną, a zarazem bezpieczną formą wywierania nacisku na dyrekcję kombinatu, pomimo tego, że kierownictwo zakładów i wydziałów, na których trwał strajk absencyjny, zagroziło pracownikom, odmawiającym oddania przepustek i podjęcia pracy, natychmiastowym zwolnieniem z pracy i skreśleniem z listy oczekujących na mieszkania. Strajk w Kombinacie HiL, rozpoczęty 26 kwietnia, był najdłuższym protestem w historii tego zakładu i w historii Nowej Huty. Strajk rotacyjny trwał dziewięć dni, natomiast wliczając dni strajku absencyjnego, który zakończył się 18 maja – protest ten trwał 22 dni¹.

Niniejszy tekst jest analizą obrazu strajku w Nowej Hucie w przestrzeni internetowej. Badanie przeprowadzono w kwietniu 2018 roku, a jego wyniki odzwierciedlają stan z tamtego okresu². Wybór tego terminu nie był przypadkowy, ponieważ właśnie wtedy obchodziliśmy trzydziestą rocznicę strajku. Być może pozwoli to w przyszłości wykonać podobne prace porównawcze. Zamysłem autora nie było przedstawienie wszystkich zasobów internetowych dotyczących badanego wydarzenia, a nawet nie większości z nich. Celem było spojrzenie z perspektywy młodego użytkownika sieci internetowej, korzystającego z najpopularniejszej przeglądarki internetowej, czyli Google.com. Przyjęta perspektywa to głównie spojrzenie osoby, która z różnych powodów poszukuje informacji o strajku, nie znając szerszego kontekstu zagadnienia i nie posiadając głębszej specjalistycznej wiedzy. W celu uproszczenia założono, że poszukującymi informacji mogą być uczniowie wyższych klas szkoły podstawowej, którym polecono opracować to zagadnienie na zajęciach z historii. Co zazwyczaj uczeń robi, aby wykonać to zadanie? Zazwyczaj korzysta z kilku pierwszych pozycji, które sugeruje mu wyszukiwarka. Spróbuję przedstawić typowy obraz strajku, z którym uczeń może pracować. Mając przed sobą cyfrowy obraz strajku, sam go przekształca, tworząc własne wyobrażenie, bez uczestnictwa osób trzecich, takich jak nauczyciel, rodzice czy dziadkowie.

¹ Na podstawie: A. Malik, *Najdłuższy strajk w Nowej Hucie. Robotniczy protest w Kombinacie Metalurgicznym Huta im. Lenina (26 kwiecień – 5 maj 1988)*, „Sowiniec”, Nr 41: 2012, s. 27–51.

² Dlatego też tzw. linki internetowe pochodzą właśnie z roku 2018.

Mamy zatem do czynienia z dwoma aspektami badanego zjawiska. Po pierwsze, dotykamy, choć nie wyczerpująco i raczej pobieżnie, dziedziny medioznawstwa. Po drugie, przyglądamy się temu zjawisku z perspektywy dydaktyki historii. Pierwszy aspekt jest istotny, ponieważ uchwyciliśmy źródło, które jest ulotne, zmienne i degradowalne, ale niewątpliwie ma duży wpływ na kształtowanie świadomości czytelników. Dzięki narzędziom internetowym możemy również próbować ocenić popularność tego zagadnienia, co być może pozwoli w przyszłości przeprowadzić podobne badania porównawcze.

Dydaktycy historii od dawna zwracają uwagę na szanse i zagrożenia związane z korzystaniem z zasobów internetowych w procesach nauczania. Bibliografia dotycząca tego zagadnienia jest już całkiem obszerna³. Najnowszym opublikowanym spojrzeniem interesującego nas zagadnienia jest artykuł Agnieszki Chłosty-Sikorskiej pt. *Edukacja historyczna na odległość*⁴. W literaturze zwraca się uwagę, że relacja między profesorem (mistrzem) a studentem (ucznem) w dużej mierze odchodzi w przeszłość⁵. Poszukujący wiedzy i umiejętności coraz częściej samodzielnie zdobywają informacje. Nie będziemy w tym miejscu rozpatrywać tego problemu w kontekście jego złych i dobrych stron – nie jest to bowiem przedmiotem tego artykułu. Jednakże

---

³ M.in. badania Z. Osińskiego: *Technologia informacyjna w edukacji humanistycznej*, Toruń 2005; *Perspektywy Web 2.0 a rozwój edukacji historycznej* [w:] *Megabajty dziejów. Informatyka w badaniach, popularyzacji i dydaktyce historii*, red. R. Prinke, Poznań 2007; tenże, *Szkolna edukacja historyczna a integracja wokół umiejętności kluczowych* [w:] *Korelacja – integracja wiedzy – szansa dla ucznia*, red. G. Pańko, J. Wojdon, Wrocław 2006; tenże, *Wyzwania dla edukacji historycznej w okresie formowania się społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy*, „Kwartalnik Edukacyjny”, 2010, nr 2; tenże, *Barriere wykorzystania Internetu w polskiej edukacji*, „Rola Informatyki w Naukach Ekonomicznych i Społecznych”, T. 2: 2011; tenże, *Edukacja historyczna a kształtowanie umiejętności poszukiwanych na rynku pracy*, „Wiadomości Historyczne”, 2009, nr 5; tenże, *Edukacja historyczna w Internecie – mrzonki czy realne możliwości?*, „Wiadomości Historyczne”, 2007, nr 1; tenże, *Internetowe zasoby dla nauczycieli historii*, „Wiadomości Historyczne”, 2011, nr 3; tenże, *Lekcja historii z wykorzystaniem technologii informacyjnej – przykłady praktycznych rozwiązań*, „Wiadomości Historyczne”, 2007, nr 5; tenże, *Możliwości sieci Internet w zakresie wspomagania szkolnej edukacji historycznej* [w:] *Metody komputerowe w badaniach i nauczaniu historii*, red. K. Narojczyk, B. Ryszewski, Olsztyn 2005; tenże, *Nowe wyzwania edukacyjne – nowe metody kształcenia w edukacji humanistycznej*, „Kwartalnik Edukacyjny”, 2011, nr 3; A. Zawistowski, *Historia w Wikipedii* [w:] *Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa 2018; oraz K. Ruchniewicz, *Historyk w cyfrowej przestrzeni*, tamże; D. Konieczka-Śliwińska, *Multimedia w dydaktyce historii* [w:] *Multimedia a źródła historyczne w nauczaniu i badaniach*, red. M. Ausz, M. Szabaciuk, Lublin 2015.

⁴ A. Chłosta-Sikorska, *Edukacja historyczna na odległość* [w:] *Dydaktyka historii. Nowe perspektywy*, red. D. Konieczka-Śliwińska, Warszawa 2023. Tu również najnowsza i najszersza literatura przedmiotu.

⁵ D. Ciechanowska, *Akademickie kształcenie pokolenia Y w perspektywie zmian w dydaktyce szkoły wyższej* [w:] *Perspektywy zmian w praktyce kształcenia akademickiego*, red. też, Szczecin 2014, s. 180.

trzeba potwierdzić ten fakt. Zjawisko to wpisuje się również w postulowaną politykę uczenia się przez całe życie a więc również i samokształcenia poprzez narzędzia cyfrowe (teleinformatyczne) tzw. „Life Long Learning”⁶. Podkreśla się, że nauczanie historii wymaga kompleksowego stosowania tradycyjnych oraz nowoczesnych środków dydaktycznych⁷. Jest to bowiem istota kształcenia multimedialnego. Założeniem tej koncepcji jest przekonanie, że uczeń najlepiej poznaje rzeczywistość lub zdobywa wiedzę o niej, kiedy proces uczenia się jest wielozmysłowy. Dzisiejsze możliwości i usługi dostępne przez internet zapewniają właśnie taką multimedialność, oddziałując holistycznie i aktywizując uczniów⁸.

W literaturze przedmiotu podkreśla się pozytywne strony korzystania z narzędzi cyfrowych, również w kontekście motywowania uczniów do nauki. Nowe technologie mogą przyjść z pomocą zarówno uczniowi, jak i nauczycielowi. Motywacja do nauki jest tym silniejsza, im bardziej pozytywny jest stosunek samego ucznia do konkretnego zadania, przed którym stoi. Motywacja jest w dość oczywisty sposób powiązana ze stopniem zainteresowania danym tematem. Osiński pisze:

Nauczyciel ma możliwość wywołania zainteresowania nie tylko materiałem nauczania, lecz także sposobem pracy nad wykonaniem zadania. Można z tego wyciągnąć logiczny wniosek – wobec tego, że młodzież bardzo interesuje się komputerami i wszystkim co jest z nimi związane, to wykonywanie przez nią szkolnych zadań przy wykorzystaniu technologii informacyjnej będzie efektywniejsze niż zazwyczaj. Sprawi to pozytywna motywacja i zaciekawienie wywołane przez jeden z elementów sytuacji – posługiwanie się komputerem i internetem do wykonania zadania⁹.

Zwraca on również uwagę, że prawo oświatowe wspiera edukacyjne wykorzystanie technologii informacyjnej. Zarówno starsze, jak i obecne programy nauczania kładą nacisk na wszechstronny rozwój ucznia¹⁰. Wśród tzw. kompetencji kluczowych, wymienia się umiejętności poszukiwania, gromadzenia, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną. Dlatego też i nauczyciel historii ma obowiązek przygotować ucznia do umiejętnego operowania danymi, które zdobył za pomocą technologii teleinformatycznych,

⁶ Tamże, s. 192.

⁷ W. Strykowski, *Media wyznacznikiem zmian w edukacji*, „Neodidagmata”, [T.] 25/26: 2003, s. 28.

⁸ Z. Osiński, *Nowoczesne media elektroniczne a edukacja historyczna* [w:] *Kultura i język mediów*, red. M. Tanaś, Kraków 2007, s. 3.

⁹ Tamże, s. 5

¹⁰ Programy nauczania stanowią pochodną podstawy programowej.

co dziś sprowadza się przede wszystkim do umiejętności korzystania z różnorodnych danych – oceniania ich wartości – zawartych w internecie, krytycznej analizy czy też poszanowania prawa autorskiego. W programie nauczania historii (liceum i technikum – zakres rozszerzony) do szkół ponadpodstawowych pisze się wprost:

W edukacji historycznej nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych. Postęp technologiczny stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości. Daje nam okazję korzystania na lekcji lub w domu ze źródeł z zasobów muzeów i archiwów w Polsce i na świecie¹¹.

Czy jednak nowe technologie wykorzystywane w edukacji przynoszą jedynie pozytywne efekty? Z badań przeprowadzonych na początku XXI wieku (na Uniwersytecie Stanowym Michigan) nad efektywnością takiego nauczania nie wynika wprost, aby dokonał się w tej materii jakiś gwałtowny przełom. Przeprowadzone badania empiryczne są niejednoznaczne. Eksperyment przeprowadzony w latach 2002–2003 w USA wykazał, że uczniowie spędzający więcej czasu przy komputerach i w internecie uzyskiwali lepsze wyniki w nauce. Mieli lepsze stopnie i lepiej sobie radzili z testami sprawdzającymi umiejętność czytania ze zrozumieniem. Zaczęli wyróżniać się na tle swoich kolegów nie posiadających dostępu do sieci. Nie potwierdziły się też opinie o antyspołecznym oddziaływaniu internetu. Nie zauważono, aby użytkownicy zmniejszyli intensywność kontaktów osobistych z rówieśnikami czy rodziną¹². Inne badania zaprezentowane w książce *Multimedia. U progu technologii XXI wieku*¹³, były jeszcze bardziej optymistyczne, jeśli chodzi o korzyści płynące z zastosowania nowoczesnych źródeł. Stwierdzono w nich wzrost skuteczności nauczania o 56% w porównaniu z nauczaniem konwencjonalnym – lepsze o 50–60% rozumienie tematu, rzadsze o 20–40% nieporozumienia przy przekazywaniu wiedzy, szybsze o 60% tempo uczenia się, wyższy o 25–50% zakres przyswojonej wiedzy¹⁴. Skąd zatem wątpliwości i powszechne dziś przekonanie głównie o negatywnej stronie internetu, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży? Należy podkreślić, że powyższe badania były prowadzone już około dwadzieścia lat temu. To co było pewną atrakcją i uzupełnieniem w procesie kształcenia, obecnie stało

¹¹ J. Bonecki, *Historia. Zakres rozszerzony. Program nauczania dla szkół ponadpodstawowych (liceum i technikum)*, Gdynia 2019, s. 4.

¹² Projekt HomeNetToo. Pozyskano z <http://www.msu.edu/user/jackso67/homenettoo/main.html>. Inf. za: Z. Osiński, *Nowoczesne media...*, s. 5. Internet sam w sobie nie działa antyspołecznie. Dopiero jego nadużywanie powoduje rozliczne problemy.

¹³ Zob. B. Steinbrink, *Multimedia. U progu technologii XXI wieku*, Wrocław 1993.

¹⁴ Z. Osiński, *Nowoczesne media...*, s. 6.

się powszednie i nie jest częścią życia młodego człowieka, tylko wypełnia mu większość dnia. Stąd też i liczna obecnie literatura podkreślająca zagrożenia płynące z nadużywania internetu, dla zdrowia fizycznego i mentalnego dziecka¹⁵.

Własne badania i doświadczenia Osińskiego wskazywały, że wspomaganie kształcenia za pomocą nowych technologii jedynie nieznacznie zwiększa stopień zapamiętywania wiedzy teoretycznej. Stwierdza jednak, że gdy w grę wchodziło aktywizowanie procesu kształcenia i motywowanie uczniów nowe technologie okazały się bardzo przydatne.

Zwiększały motywację do nauki, rozszerzyły i zróżnicowały aktywność intelektualną, ułatwiły dostęp do aktualnej wiedzy, pozwoliły skuteczniej i szybciej przygotować się do zajęć, pozwoliły zdecydowanie rozbudować kompetencje informatyczne oraz usprawniły komunikację z prowadzącym zajęcia. W związku z tym można postawić tezę, że włączenie nowoczesnych mediów elektronicznych do procesu kształcenia przynosi pozytywne rezultaty i usprawnia edukację, także historyczną¹⁶.

Współcześnie niezależnie od tego, czy ktoś jest uczniem, studentem, czy też naukowcem, który poszukuje informacji na dany temat, swoją kwerendę zaczyna od internetu, wpisując szukaną frazę w wyszukiwarce, którą najczęściej w Polsce jest Google¹⁷. Niezależnie od kompetencji, jakie posiadamy w wyszukiwaniu informacji, zaczynamy od najprostszych sposobów wyszukiwania, czyli wpisania frazy w wyszukiwanie tzw. proste. Taką też metodykę badania zastosowano poniżej. Oczywiście należy mieć na uwadze, że niektórzy uczniowie mogą posiadać dużo wyższe kompetencje w wyszukiwaniu informacji. Należy jednak stwierdzić – dość intuicyjnie – że zdecydowana większość nie tylko uczniów czy studentów, ale i wszystkich użytkowników internetu korzysta z najprostszych sposobów poszukiwania informacji. Słowa te poparte są obserwacją i doświadczeniem autora oraz

---

¹⁵ Np. T. Huk, *Media w wychowaniu, dydaktyce oraz zarządzaniu informacją edukacyjną szkoły*, Kraków 2011; A. Błachnio, A. Przepiórka, T. Rowiński, *Dysfunkcyjne korzystanie z Internetu – przegląd badań*, „Psychologia Społeczna”, T. 9: 2014, nr 4; K. Piersa, *Złota rybka w szambie. Jak pokonać uzależnienie od smartfona i Internetu*, Warszawa 2020; A. Hansen, *Wyłoguj swój mózg. Jak zadbać o swój mózg w dobie nowych technologii*, Kraków 2020; A. Krzyżanowska, *Kierunek offline. Jak znaleźć cyfrową równowagę i zrozumieć e-dzieciństwo swojego dziecka?*, Bielsko-Biała 2020; M. Rowicka, *E-uzależnienia. Teoria, profilaktyka, terapia*, Warszawa 2018; K. Komsta-Tokarzewska, *Rodzina a ryzyko uzależnienia od Internetu*, Lublin 2020.

¹⁶ Z. Osiński, *Nowoczesne media...*, s. 5–6.

¹⁷ J. Bagrij, *Wyszukiwarka Google nadal bezkonkurencyjna – ranking 2022*. Pozyskano z <https://www.artefakt.pl/blog/seo/wyszukiwarka-google-nadal-bezkonkurencyjna-2021> (dostęp 4.09.2023).

badaniami statystycznymi¹⁸. Należy zatem przyjąć taką sytuację za typową i właśnie tę typowość poddać badaniu. Na marginesie możemy zauważyć, że w polskiej szkole zazwyczaj nie nabywa się umiejętności skutecznego poszukiwania informacji, jej grupowania czy też oceniania wiarygodności, a jeśli już tak, to w zbyt małym zakresie. W tej kwestii może pomóc literatura, np. praca P. Hrabiec-Hojdy i J. Trzeciakowskiej *Google Hacking*¹⁹, która w przystępny sposób pokazuje, jak szukać potrzebnych nam danych.

Zanim zaczniemy nasz krótki przegląd stron internetowych dotyczących nowohuckiego strajku w 1988 roku, należy zrobić zastrzeżenie typu technicznego. Mianowicie wyszukiwarka Google najczęściej dobiera wyniki uwzględniając nasze wcześniejsze preferencje, tzn. uwzględnia nasze poprzednie wyszukiwania i wybory – chyba że specjalnie wyłączymy tę funkcję. Dlatego też zaprezentowany tu przegląd ma wymiar jednostkowy i uwzględnia preferencje autora, tak jak to zdefiniował sam system. Kolejnym założeniem jest sytuacja, że na lekcji pojawił się temat końca komunizmu w Polsce, a uczeń nie posiada żadnych wcześniejszych wiadomości na ten temat. Wpisuję zatem w wyszukiwarkę frazę o końcu komunizmu w Polsce.

Jako pierwszy w wyszukiwarce pojawia się popularny wśród uczniów portal sciaga.pl. Podana tam zostaje słownikowa definicja słowa komunizm: „Komunizm – ruch społeczno-polityczny wywodzący się z ideologii marksistowsko-leninowskiej. Komunizm jako ideologia stanowi system poglądów głoszący program całkowitego zniesienia ucisku i wyzysku społecznego oraz zbudowania społeczeństwa bezklasowego, którego podstawę stanowiłaby państwowa własność środków produkcji (maszyn, ziemi) i sprawiedliwy podział dóbr. Elementy ideologii komunistycznej (np. dotyczące sprawiedliwości) można spotkać zarówno u Platona, jak i Tomasza z Akwinu. W okresach późniejszych komunizm występował w różnych formach”²⁰.

Cytatowi nie towarzyszy żaden najmniejszy komentarz. Brak choćby odniesienia się do tego, czym była w rzeczywistości ta doktryna. Nie dokonuje się tu żadnej oceny. Występuje raczej jej uwiarygodnienie poprzez powołanie się na postaci Platona i Tomasza z Akwinu, o których uczeń mógł słyszeć na wcześniejszym etapie edukacji. Następnie wspomina się, że pierwszym krajem,

¹⁸ M.G. Southern, *Over 25% of People Click the First Google Search Result*. Pozyskano z <https://www.searchenginejournal.com/google-first-page-clicks/374516/#close> (dostęp 08.2021).

¹⁹ P. Hrabiec-Hojda, J. Trzeciakowska, *Google Hacking. Jak szukać w Google, aby zarabiać pieniądze, budować biznes i ułatwić sobie pracę*, Kraków 2019. Przy sposobach wyszukiwania danych oczywiście należy brać pod uwagę szybki rozwój technologiczny. Technologia nie zastąpi jednak krytycznego myślenia i refleksji przede wszystkim na temat tego, w jaki sposób mógł myśleć ten, kto umieszczał dane w przestrzeni sieciowej.

²⁰ *Upadek komunizmu w Polsce*. Pozyskano z https://sciaga.pl/tekst/26070-27-upadek_komunizmu_w_polsce (dostęp 04.2018).

który przeszedł od systemu komunistycznego do demokracji parlamentarnej była Polska, gdzie upadek komunizmu nastąpił w sposób pokojowy na drodze negocjacji. Pojawia się nazwisko Lecha Wałęsy i nazwa „Solidarność”. Wspomina się o sytuacji w kraju, działalności opozycji, Kościoła, niechęci społecznej wobec władzy, kryzysie gospodarczym, o wpływie pielgrzymek Jana Pawła II. W końcu, co dla nas ważne, przytacza się rok 1988, podwyżkę cen oraz fale strajków i protestów. Bez wymieniania tutaj ośrodków opozycji czy też miejsc strajków, w tym i Nowej Huty. Podkreślono jednak, że odżyły wtedy hasła solidarnościowe jak np. „Nie ma chleba bez wolności”, „Nie ma wolności bez solidarności”. Pojawia się postać Czesława Kiszczaka jako tego, który wyszedł naprzeciw opozycji z propozycją rozmów. Dalej wymienia się wydarzenia: „okrągły stół” w 1989 i rejestrację „Solidarności”. Wybory 4 czerwca 1989 roku i wygraną „Solidarności”. Następnie informuje się czytelnika, że prezydentem został Wojciech Jaruzelski, a premierem Tadeusz Mazowiecki. Zaskakujące jest, że w pracy, w której zawarto powyższe informacje (całość mieści się na dwóch stronach), aż 2/3 strony poświęcono stosunkom polsko-żydowskim i przełomowi, jaki się dokonał dzięki upadkowi komunizmu. Po czym przechodzi się do obrad okrągłego stołu, który był kompromisem oraz wypowiedzi Mazowieckiego o „grubej kresce”. Podsumowaniem jest statystyka mówiąca, że w XX wieku zgładzono w egzekucjach 260 milionów ludzi i że z tych aż 240 milionów zabili komuniści. Trzeba przyznać, że na końcu tekstu autor dokonuje w końcu jakiegoś wartościowania i oceny, choć tylko pośrednio. Jest to opracowanie anonimowe. Tego typu teksty są najszybciej dostępne, przez co też bardzo często wykorzystywane przez uczniów do tworzenia samodzielnych prac, co mógł stwierdzić autor w czasie własnej pracy dydaktycznej z młodzieżą w jednym z liceów krakowskich w 2007 roku.

Na drugiej pozycji w wyszukiwarce odnajdziemy na stronie Europejskiej Sieci Pamięci i Solidarności nieco dłuższy tekst autorstwa prof. Antoniego Dudka pt. *Rok 1989 – koniec komunizmu w Polsce*²¹. Oczywiście te dwa teksty pod względem merytorycznym są nieporównywalne. Swoje rozważania autor rozpoczyna od roku 1980 i początku „Solidarności”. Pisze o zmianach zachodzących w ZSRR, stanie gospodarki, o zjawisku prywatyzacji państwa, deregulacji systemu politycznego, ewolucji nastrojów społecznych, działalności Kościoła i opozycji politycznej. Nie wspomina jednak w żadnym momencie o Nowej Hucie ani w ogóle o fali strajków w 1988 roku.

Wydaje się, że osoba potrafiąca odróżnić te dwa teksty pod kątem ich diametralnej różnicy wartości merytorycznej (być może zna lub słyszała o autorze tekstu) może uznać, że strajki i protesty z 1988 roku nie miały większego znaczenia w kontekście czynników ważniejszych.

---

²¹ A. Dudek, *Rok 1989 – koniec komunizmu w Polsce*. Pozyskano z <https://enrs.eu/pl/articles/33-rok-1989-koniec-komunizmu-w-polsce> (dostęp 04.2018).

Kolejna pozycja to ponownie strona przeznaczona dla uczniów, tym razem: bryk.pl. Zawarto na powyższej stronie wypracowanie pt. *Upadek komunizmu w Polsce*²². Praca ta jest wyborem najważniejszych wydarzeń z całego okresu PRL od 1944 roku do 1989. Bardzo infantylna i pełna błędów (np. Poznański Czerwiec 1956 umiejscowiony w roku 1965 roku, czy oddelegowanie (powinno być relegowanie) Michnika i Szlajfera z uczelni w roku 1968). Mimo to aż 81% czytających uznało ją za przydatną. Może dlatego, że zawiera wiele informacji i danych, niestety bez choćby odniesienia do myślenia przyczynowo-skutkowego. Nie zawiera informacji o protestach w 1988 roku, w tym też o Nowej Hucie.

Kolejną pozycją była strona: wypracowania24.pl. Miała ona podobny charakter do poprzedniej i również nie zawierała informacji o strajkach z 1988 roku.

Następna pozycja pochodziła z serwisu YouTube. Znajdujemy tam wypowiedzi Joanny Szczepkowskiej o tym, że 4 czerwca 1989 roku skończył się w Polsce komunizm oraz Mariusza Błaszczaka z 27 grudnia 2017 roku na portalu Wprost, że tydzień temu w Polsce skończył się komunizm w związku z podpisaniem przez prezydenta ustawy o sądownictwie (sic!)²³. W tym przypadku mamy do czynienia z dość kuriozalną sytuacją, w której technika zestawiała ze sobą dwa całkowicie nieprzystające do siebie fakty. Stanowi to zagrożenie dla prawidłowej interpretacji zjawiska przez ucznia. Z drugiej strony jest okazją dydaktyczną dla nauczyciela do zaprezentowania problemu.

Korzystając z narzędzi Google zaznaczając przy frazie „koniec komunizmu w Polsce” ikonę „grafika”, również nie odnajdziemy informacji dotyczących protestów z 1988 roku. Za to przede wszystkim pojawiły się obrazy dotyczące Joanny Szczepkowskiej, plakaty oraz grafiki związane z rokiem 1989. Przy zaznaczonej ikonie – filmy, odnajdujemy tylko wiele wersji wypowiedzi Joanny Szczepkowskiej.

Przy założeniu, że poszukujący informacji posiada trochę większą wiedzę ogólną na temat wydarzeń roku 1988 i wpisze frazę: „strajki 1988”, to pierwszym wynikiem będzie encyklopedia internetowa Wikipedia z tytułem: *Strajki w 1988* oraz wstęp: „Fala strajków, jakie wybuchły wiosną i latem 1988 w polskich zakładach i przedsiębiorstwach. Pośrednio doprowadziły do podjęcia próby porozumienia władz komunistycznych i opozycji w ramach

²² *Upadek komunizmu w Polsce*. Pozyskano z <https://www.bryk.pl/wypracowania/historia/xx-wiek/24235-upadek-komunizmu-w-polsce.html> (dostęp 04.2018).

²³ *PRL 4 czerwca 1989 skończył się w Polsce komunizm. Joanna Szczepkowska*. Pozyskano z https://www.youtube.com/watch?v=JkuYYu8PL_I (dostęp 04.2018); *Błaszczak ogłosił koniec komunizmu w kraju. „KE zajmuje się Polską z donosu PO”*. Pozyskano z <https://www.wprost.pl/kraj/10094619/blaszczak-oglosil-koniec-komunizmu-w-kraju-ke-zajmuje-sie-polska-z-donosu-po.html> (dostęp 04.2018).

obrad Okrągłego Stołu, czego skutkiem była transformacja ustrojowa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej²⁴. Dopiero w tym przypadku odnajdujemy informację o strajkach wiosennych i letnich z roku 1988 z wymienionymi miejscami podjęcia protestów i tu również w Nowej Hucie z wpisem, że „26 kwietnia stanęła Huta im. Lenina w Krakowie, strajkujący domagali się podwyżek płac i przywrócenia do pracy działaczy Solidarności wyrzuconych w stanie wojennym” oraz że „w nocy z 4 na 5 maja Hutę im. Lenina w Nowej Hucie zaatakowała brygada antyterrorystyczna, dokonując brutalnej pacyfikacji²⁵. Dla osób zainteresowanych historią lokalną i miejscową tożsamością, która w Nowej Hucie coraz szybciej się rozwija, Wikipedia w tym wypadku jest dobrym punktem wyjścia do dalszych poszukiwań. Jednakże trzeba pamiętać, że tworzą ją nieprofesjonaliści i jest (może być) ona tylko (aż) weryfikowana przez kolejnych czytelników.

Kolejny wybór padł na portal dzieje.pl tam w artykule pt. *Wiosenna fala strajków w 1988* (brak autora) pojawia się coraz więcej informacji o strajku w Nowej Hucie. Czytamy: „4 maja do Nowej Huty przybyli z ramienia Episkopatu: Halina Bortnowska, Jan Olszewski i Andrzej Stelmachowski. [...] W Krakowie mediatorzy nie osiągnęli niczego. W nocy z 4 na 5 maja oddziały ZOMO przy użyciu petard i granatów łzawiących wtargnęły na teren Huty im. Lenina. [...] Strajkujący byli brutalnie bici pałkami i zmuszani do klękania przed milicjantami. ZOMO-wcy tej samej nocy włamywali się do mieszkań przywódców strajku. Odnosząc się do tych wydarzeń prof. Antoni Dudek stwierdza: „Nie jest jednak jasne, czy celem pacyfikacji Huty była demonstracja siły ze strony władz, czy też chodziło o zamrożenie – z trudnych do określenia powodów – rozpoczynającego się dialogu z przedstawicielami opozycji. Bardziej prawdopodobny wydaje się pierwszy wariant [...]. Decyzja o pacyfikacji została podjęta przez generała [Jaruzelskiego] w ostatniej chwili i prawdopodobnie w bardzo wąskim gronie²⁶. Artykuł w dziejach.pl przedstawił fale wiosennych strajków 1988 roku na przykładzie przede wszystkim Krakowa i Gdańska i zwracał uwagę na istotne ich znaczenie.

Kolejne wskazanie algorytmu Google zaprezentowało bardzo ciekawe nagranie audio pochodzące z audycji Radia Wolna Europa [RWE] wyemitowanej w dniu 27 kwietnia 1988 roku, a zamieszczonej na portalu internetowym Polskiego Radia. Powyższe nagranie posiada bardzo duży potencjał dydaktyczny i z wielkim powodzeniem może być wykorzystane w szkole, także wyższej. Przykładowo nauczyciele i wykładowcy mogą z uczniami/studentami skonfrontować informacje zawarte w audycji z wiedzą, którą

²⁴ *Strajki w Polsce 1988*. Pozyskano z https://pl.wikipedia.org/wiki/Strajki_w_Polsce_1988 (dostęp 04.2018).

²⁵ Tamże.

²⁶ mjs/lś, *Wiosenna fala strajków w 1988 r.* Pozyskano z <https://dzieje.pl/aktualnosci/wiosenna-fala-strajkow-w-1988-r> (dostęp 04.2018).

posiadają. W archiwalnym nagraniu podano kilka informacji o samym strajku, m.in. o tym, że na jego czele stał Andrzej Szewczuwaniec, że strajk został uznany przez prokuraturę za nielegalny, że trwały negocjacje/rozмовы strajkujących z dyrekcją. Była też wypowiedź Macieja Macha na temat wywieranych nacisków ze strony władz na strajkujących. Zaprezentowano rozmowę telefoniczną z Janem Rokitą, który mówił o postulatach strajkujących, o trwających negocjacjach, wymieniał nazwiska strajkujących, wspominał o sytuacji na poszczególnych wydziałach, mówił o specyfice kombinatu ze względu na jego wielkość i problemy z komunikacją, o panujących nastrojach i atmosferze wśród załogi. Relacje „na żywo” były okraszone komentarzami dziennikarzy RWE. Starano się np. wykazać analogie pomiędzy strajkiem w Stoczni Gdańskiej z 1980 roku a strajkiem kwietniowo-majowym 1988 roku w Nowej Hucie²⁷.

Kolejnym wyborem jest krótki film pt. *Historia majowych strajków 1988* dostępny na YouTube. W filmie tym strajk nowohucki jest tylko wspomniany. Głównym wątkiem był przebieg strajku w Gdańsku. Na tym samym kanale zamieszczony był jeszcze jeden film pt. *Ballada o strajku* – pełnometrażowy dokument (100 min), składający się całkowicie z archiwalnych nagrań z 1988 roku ze Stoczni Gdańskiej²⁸.

Przy założeniu, że już wiemy dokładnie czego szukamy, czyli informacji o strajku w Nowej Hucie w 1988 roku, wpisując frazę „strajk Nowa Huta 1988” otrzymujemy w pierwszej kolejności dane z Wikipedii. Dowiadujemy się, że 26 kwietnia zastrajkowała Huta im. Lenina. Strajkujący domagali się podwyżek płac i przywrócenia do pracy wcześniej zwolnionych działaczy „Solidarności”. Nakreślone jest tło wydarzeń, m.in. przeprowadzone przez władzę podwyżki różnych artykułów pierwszej potrzeby z lutego 1988 roku. Podano również, że strajk zakończył się atakiem brygady antyterrorystycznej na strajkujących z 4 na 5 maja²⁹. Na portalu interia.pl odnajdujemy artykuł, którego tytuł zwracał szczególną uwagę na zakończenie strajku w postaci jego brutalnej pacyfikacji. Tytuł tekstu brzmi: *5 maja 1988 r. Brutalna pacyfikacja strajku w Hucie im. Lenina*. Również i jego treść odnosi się w szczególny sposób do zbrojnego ataku na HiL. Wymieniano z imienia i nazwiska zatrzymanych członków komitetu strajkowego oraz ogólną liczbę wszystkich

²⁷ im/PAP, *Strajk w Hucie im. Lenina – początek końca PRL*. Pozyskano z <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2300394,Strajk-w-Hucie-im-Lenina-poczatek-konca-PRL> (dostęp 04.2018).

²⁸ *Historia majowych strajków (1988)*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=kymK1a8sRWA> (dostęp 04.2018); *Ballada o strajku – film o strajku „Solidarności” w maju 1988*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=aZN6dczEvCMI> (dostęp 04.2018).

²⁹ *Nowa Huta 1988*. Pozyskano z <https://pl.wikipedia.org/wiki/nowa-huta-1988> (dostęp 04.2018).

zatrzymanych. Dowiadujemy się o rozpoczęciu strajku absencyjnego i pomocy, jaką udzielało strajkującym i ich rodzinom Duszpasterstwo Hutników z terenu Nowej Huty. Niemniej jednak nie znajdziemy tu informacji np. o przyczynach strajku, jego umiejscowieniu na tle historii politycznej kraju oraz jego konsekwencjach³⁰.

Bardzo ciekawą, acz krótką informację przedstawiało na swoich stronach internetowych Muzeum Historyczne Miasta Krakowa – oddział Dzieje Nowej Huty. Przypomniano o wystawie, którą zaprezentowano w roku 2013 pt. *Początek końca komunizmu w Polsce – strajk w Hucie im. Lenina 26 kwietnia – 5 maja 1988 roku*. Zwrócono szczególną uwagę na znaczenie strajku w szerszym kontekście. Podkreślono znaczenie procesu, którego ważnym elementem była Nowa Huta jako ważny ośrodek opozycyjny. W sposób graficzny wyraźnie wyodrębniono postulaty strajkujących oraz zaznaczono, że długofalowym efektem strajku była ponowna organizacja legalnych (jawnych) struktur NSZZ „Solidarność”³¹.

Kolejny wymowny tytuł odnajdujemy w internetowej publikacji „Dziennika Polskiego” pt. *Od kombinatu w Nowej Hucie zaczął się demontaż komunizmu*. Choć tytuł jest zdecydowanie na wyrost, to jednoznacznie podkreśla znaczenie strajku. Oprócz przytoczenia niektórych faktów jego dotyczących, artykuł ma charakter osobisty, gdyż prezentuje relacje jego uczestników. Warto podkreślić, że artykuł łączył się z akcją zachęcania czytelników do odnajdywania się na zdjęciach z tamtego okresu, publikowanych przez „Dziennik”. Niewątpliwie było to nowatorskie przedsięwzięcie w procesie przypominania i podtrzymywania pamięci oraz wiedzy o tamtych wydarzeniach³².

Wśród pierwszych wyników wyszukiwarki pojawia się półrocznik „Sowiniec” z grudnia 2012 roku wydawany przez Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, który w całości był poświęcony strajkowi w Nowej Hucie. Jest to najbardziej wyczerpujące źródło internetowe dotyczące strajku. Zawiera m.in. kalendarium wydarzeń strajkowych w kombinacie metalurgicznym Huty im. Lenina wiosną i latem 1988 roku oraz materiały ikonograficzne. Znajdują się tam także opracowania naukowe, takie jak prace Andrzeja Malika i Jakuba Krzysztonka, dokumenty źródłowe

³⁰ AS, *5 maja 1988 r. Brutalna pacyfikacja strajku w Hucie im. Lenina*. Pozyskano z <https://historia.interia.pl/kartka-z-kalendarza/news-5-maja-1988-r-brutalna-pacyfikacja-strajku-w-hucie-im-lenina,nId,1419603> (dostęp 04.2018).

³¹ *Początek końca komunizmu w Polsce. Strajk w Hucie im. Lenina 26 kwietnia 5 maja 1988 r.* Pozyskano z <https://muzeumkrakowa.pl/wystawy/poczatek-konca-komunizmu-w-polsce-strajk-w-hucie-im-lenina-26-kwietnia-5-maja-1988-roku> (dostęp 04.2018).

³² P. Subik, *Od kombinatu w Nowej Hucie zaczął się demontaż komunizmu*. Pozyskano z <https://dziennikpolski24.pl/od-kombinatu-w-nowej-hucie-zaczal-sie-demontaz-komunizmu-zdjecia/ga/6207213/zd/9647415> (dostęp 04.2018).

dotyczące strajku w materiałach Służby Bezpieczeństwa opracowane przez Katarzynę Wordliczek, stenogramy kazań strajkowych oraz rozmowy Dariusza Walusiaka z uczestnikami strajku i wspomnienia³³.

Bardzo częstym źródłem wiedzy jest tu już kilkakrotnie wspomniany serwis YouTube, na którym możemy znaleźć różnego rodzaju filmy amatorskie, półamatorskie czy też profesjonalne. Zaczynając od bardzo krótkich jak np. audycja stworzona przez IPN TV *90 sekund historii*, w której Jan Olszerek opowiada na temat strajków w Polsce w 1988 roku, w tym i o mającym miejsce w Nowej Hucie³⁴.

Inną ekranizacją wyprodukowaną przez IPN był film z cyklu *Z filmoteki bezpieki* dotyczący strajku w Nowej Hucie. Film opiera się na rozmowie przeprowadzanej przez Cezarego Gmyza z Katarzyną Wordliczek, która opowiada o historii nowohuckiego strajku, jego przyczynach, przebiegu i konsekwencjach. W drugiej części programu pokazywane były nagrania archiwalne zrealizowane przez SB z przeprowadzanych przesłuchań zatrzymanych po strajku bohaterów wydarzeń³⁵. Do krótkich ciekawych filmów należy wyprodukowany przez Muzeum Miasta Krakowa jeden z cyklu *Działo się w Krakowie*. Tym razem przypomniano o strajku nowohuckim. Podkreślono w nim m.in., że strajk w Nowej Hucie zapoczątkował tzw. Wiosnę Solidarności³⁶.

Pełnometrażowym filmem dokumentalnym był film wyprodukowany przez TVN dla Discovery Historia pt. *Miasto gniewu i nadziei. Nowa Huta*. To opowieść o historii całej dzielnicy, gdzie jednym z epizodów był strajk w 1988 roku. Pokazano w nim entuzjazm, z jakim gdańszczanie przyjmowali wieści o strajku nowohuckim. W jednej ze scen Andrzej Gwiazda przekazuje stoczniowcom pozdrowienia z Nowej Huty a hutnicy wypowiadają zdanie, które brzmiało: „Jeden Lenin zaczął, dwa Leniny skończą”³⁷.

Ważnym filmem o strajku był film Jerzego Ridana pt. *Strajk na zgniataczu*³⁸, który oparty został na pomysłe rozmów muzyka Pawła Drożdża „Bohatera” z uczestnikami wydarzeń. Realizowany głównie w scenerii wnętrza kombinatu. Bogato ilustrowany materiałami archiwalnymi z komentarzami

³³ „Sowiniec” Nr 41: 2012. Pozyskano z http://www.sowiniec.com.pl/multi/sowiniec_41.pdf (dostęp 04.2018).

³⁴ *90s. historii: 25 kwietnia 1988 r. w Polsce wybuchła nowa fala strajków*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=L3rZkaBXpsE&list=PLmM8suNUqDqDFtQIoKweM Gn-WtIM673j0&index=21> (dostęp 04.2018).

³⁵ *Z filmoteki bezpieki*, odc. 77, *Strajk w Nowej Hucie (maj 1988)*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=dGH1CnWkpS4> (dostęp 04.2018).

³⁶ *Działo się w Krakowie – 26 kwietnia*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=Egtat7v4HyQ> (dostęp 04.2018).

³⁷ *Miasto gniewu i nadziei. Nowa Huta*, scen. i reż. T. Klimaczak, P. Moskal, 2007. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=wVW5tgKpPcg> (dostęp 04.2018).

³⁸ *Strajk na Zgniataczu*, reż. J. Ridan, współprac. G. Zariczny, scen. J. Ridan, 2013. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=J1HR2Fnm7nQ&t=36s> (dostęp 04.2018).

historyków. W filmie m.in. zawarto scenę, w której Lech Wałęsa dziękuje hutnikom, w tym z Nowej Huty, za wprowadzenie kraju na drogę reform.

Ostatnim źródłem internetowym, które przytoczę, była debata historyków zorganizowana przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa z cyklu *Krakowskie kolokwium*. Odbyla się ona pod tytułem: *Nowa Huta 1988. Zapomniana Wiosna Niepodległości? Zaproszeni goście*, profesorowie Antoni Dudek i Wojciech Polak debatowali nie tyle o samym strajku, lecz o całym kontekście prowadzącym do roku 1989. Warto podkreślić, że historycy zasiedli pod dużym banerem z napisem „Pamiętamy” i flagą biało-czerwoną, na którym wymienione były polskie rocznice zrywów wolnościowo-niepodległościowych z okresu PRL z lat: 1956, 1968, 1970, 1976, 1980, 1981, 1989, z dopisanym bardzo wyraźnie rokiem 1988 – Nowa Huta. Z debaty nie ma dostępnego zapisu wideo, ale dostępna jest fonia ilustrowana zdjęciami, stanowiącymi cenne źródło zarówno dla miłośników historii, jak i zawodowych historyków³⁹.

W sieci możemy znaleźć jeszcze wiele innych źródeł, jak np. internetowe wydanie *Encyklopedii „Solidarności”* z opisem strajku autorstwa Ewy Zając⁴⁰. Jednakże, przyjmując założenia przedłożone na początku niniejszego artykułu, należy zakończyć cyfrowy przegląd w tym miejscu i odpowiedzieć na pytanie: Co wynika z przeprowadzonej analizy?

Generalnie obraz nowohuckiego strajku w źródłach elektronicznych kształtuje się na podstawie trzech rodzajów źródeł internetowych. Po pierwsze, są to źródła pisane, w tym krótkie notki i artykuły o bardzo różnej wartości, ale także profesjonalnie przygotowane prace posiadające aparat naukowy. Po drugie, mamy różnego rodzaju filmy zamieszczone na portalu YouTube, w tym zarówno krótkie filmy, jak i pełnometrażowe filmy dokumentalne. Trzecim źródłem są zapisy dźwiękowe, w tym również archiwalne nagrania z epoki.

Współczesna dydaktyka, aby była skuteczna, musi opierać się na recepcji wielozmysłowej. Operowanie obrazem, dźwiękiem i treścią pisaną w sposób wymienny i z różną intensywnością z pewnością może przynieść pożądane efekty. Niezbędny jest tu przewodnik-nauczyciel, który będzie miał umiejętności właściwej selekcji materiału, jego doboru i przekazu w atrakcyjnej formie. Współczesne źródła internetowe dotyczące badanego obszaru z pewnością się do tego nadają.

Jaki zatem wyłaniał się ogólny obraz nowohuckiego strajku roku 1988? Pytanie to wydaje się być proste, jednakże takie nie jest. Specyfika źródła, wokół którego prowadzę naszą refleksję, skłania do odpowiedzi relatywistycznej

³⁹ Debata: „Nowa Huta 1988. Zapomniana Wiosna Niepodległości?” [2014]. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=xFO8sI6gc0Y> (dostęp 04.2018).

⁴⁰ E. Zając, *Strajk kwietniowo-majowy 1988 r. w Hucie im. Lenina*. Pozyskano z <https://encysoł.pl/es/szukaj?search=5089009539915&sort=2&order=1&ile=20> (dostęp 04.2018).

i postmodernistycznej, że każdy punkt widzenia i każdy obraz jest dobry i prawdziwy. Jednakże takie spojrzenie gwarantuje w dydaktyce anarchię i chaos. Zgromadzonego materiału nie możemy uśrednić, obliczyć dominanty czy nawet zaobserwować typowości. Tak bardzo jest różnorodny i w pewnym sensie nieskończony – ilość materiału z jednej strony się zwiększa, z drugiej zaś niektóre treści znikają i aby je odnaleźć trzeba posiadać dostateczną determinację oraz odpowiednio wysokie kompetencje techniczne.

Gdy jednak potraktuje się badane zjawisko jako studium przypadku, może ono posłużyć nie tylko na sposób klasycznie historyczny tzn. koncentrować się na jednym z głównych pytań historycznych „dlaczego?”. Ale również jako przykład natury bardziej ogólnej, kiedy to dokonuje się nieustannej selekcji wiadomości pod kątem jej merytoryczności, wiarygodności, spójności itd. Zadajemy sobie pytania, jakimi kryteriami powinniśmy się posługiwać dokonując tego rodzaju operacji intelektualnych? Dlatego, aby móc nakreślić jak najbardziej rzeczywisty obraz badanego przedmiotu, będzie potrzebny i niezbędny wspomniany tu już wcześniej kompetentny, doświadczony przewodnik-nauczyciel, który pomoże odnaleźć uczniom ich ścieżki do prawdy.

BIBLIOGRAFIA

OPRACOWANIA

- A. Błachnio, A. Przepiórka, T. Rowiński, *Dysfunkcjonalne korzystanie z Internetu – przegląd badań*, „Psychologia Społeczna”, T. 9: 2014, nr 4, s. 378–395
- J. Bonecki, *Historia. Zakres rozszerzony. Program nauczania dla szkół ponadpodstawowych (liceum i technikum)*, Gdynia 2019
- A. Chłosta-Sikorska, *Edukacja historyczna na odległość [w:] Dydaktyka historii. Nowe perspektywy*, red. D. Konieczka-Śliwińska, Warszawa 2023, s. 253–282
- D. Ciechanowska, *Akademickie kształcenie pokolenia Y w perspektywie zmian w dydaktyce szkoły wyższej [w:] Perspektywy zmian w praktyce kształcenia akademickiego*, red. D. Ciechanowska, Szczecin 2014, s. 177–195
- A. Hansen, *Wyloguj swój mózg. Jak zadbać o swój mózg w dobie nowych technologii*, Kraków 2020
- P. Hrabiec-Hojda, J. Trzeciakowska, *Google Hacking. Jak szukać w Google, aby zarabiać pieniądze, budować biznes i ułatwić sobie pracę*, Kraków 2019
- T. Huk, *Media w wychowaniu, dydaktyce oraz zarządzaniu informacją edukacyjną szkoły*, Kraków 2011
- K. Komsta-Tokarzewska, *Rodzina a ryzyko uzależnienia od Internetu*, Lublin 2020
- D. Konieczka-Śliwińska, *Multimedia w dydaktyce historii [w:] Multimedia a źródła historyczne w nauczaniu i badaniach*, red. M. Ausz, M. Szabaciuk, Lublin 2015, s. 13–23

- A. Krzyżanowska, *Kierunek offline. Jak znaleźć cyfrową równowagę i zrozumieć e-dzieciństwo swojego dziecka?*, Bielsko-Biała 2020
- A. Malik, *Najdłuższy strajk w Nowej Hucie. Robotniczy protest w Kombinacie Metalurgicznym Huta im. Lenina (26 kwiecień – 5 maj 1988)*, „Sowiniec” Nr 41: 2012, s. 27–52
- Z. Osiński, *Bariery wykorzystania Internetu w polskiej edukacji*, „Rola Informatyki w Naukach Ekonomicznych i Społecznych”, T. 2: 2011, s. 87–96
- Z. Osiński, *Edukacja historyczna a kształtowanie kompetencji poszukiwanych na rynku pracy*, „Wiadomości Historyczne”, 2009, nr 5, s. 5–7
- Z. Osiński, *Edukacja historyczna w Internecie – mrzonki czy realne możliwości?*, „Wiadomości Historyczne”, 2007, nr 1, s. 5–11
- Z. Osiński, *Internetowe zasoby dla nauczycieli historii*, „Wiadomości Historyczne”, 2011, nr 3, s. 15–20
- Z. Osiński, *Lekcja historii z wykorzystaniem technologii informacyjnej – przykłady praktycznych rozwiązań*, „Wiadomości Historyczne”, 2007, nr 5, 51–54
- Z. Osiński, *Możliwości sieci Internet w zakresie wspomaganie szkolnej edukacji historycznej*, [w:] *Metody komputerowe w badaniach i nauczaniu historii*, red. K. Narojczyk, B. Ryszewski, Olsztyn 2005, s. 143–156
- Z. Osiński, *Nowe wyzwania edukacyjne – nowe metody kształcenia w edukacji humanistycznej*, „Kwartalnik Edukacyjny” (Rzeszów), 2011, nr 3, s. 3–17
- Z. Osiński, *Nowoczesne media elektroniczne a edukacja historyczna* [w:] *Kultura i język mediów*, red. M. Tanaś, Kraków 2007, s. 297–310
- Z. Osiński, *Perspektywy Web 2.0 a rozwój edukacji historycznej* [w:] *Megabajty dziejów. Informatyka w badaniach, popularyzacji i dydaktyce historii*, red. R.T. Prinke, Poznań 2007, s. 125–137
- Z. Osiński, *Szkolna edukacja historyczna a integracja wokół umiejętności kluczowych* [w:] *Korelacja – integracja wiedzy – szansa dla ucznia*, red. G. Pańko, J. Wojdon, Wrocław 2006, s. 133–140
- Z. Osiński, *Technologia informacyjna w edukacji humanistycznej*, Toruń 2005
- Z. Osiński, *Wyzwania dla edukacji historycznej w okresie formowania się społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy*, „Kwartalnik Edukacyjny”, 2010, nr 2, s. 17–31
- K. Piersa, *Złota rybka w szambie. Jak pokonać uzależnienie od smartfona i Internetu*, Warszawa 2020
- M. Rowicka, *E-uzależnienia. Teoria, profilaktyka, terapia*, Warszawa 2018
- K. Ruchniewicz, *Historyk w cyfrowej przestrzeni* [w:] *Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa 2018, s. 346–250
- B. Steinbrink, *Multimedia. U progu technologii XXI wieku*, Wrocław 1993
- W. Strykowski, *Media wyznacznikiem zmian w edukacji*, „Neodidagmata” [T.] 25/26: 2003, s. 25–35
- A. Zawistowski, *Historia w Wikipedii* [w:] *Historia w przestrzeni publicznej*, red. J. Wojdon, Warszawa 2018, s. 351–358

NETOGRAFIA

- AS, 5 maja 1988 r. *Brutalna pacyfikacja strajku w Hucie im. Lenina*. Pozyskano z <https://historia.interia.pl/kartka-z-kalendarza/news-5-maja-1988-r-brutalna-pacyfikacja-strajku-w-hucie-im-lenina,nId,1419603> (dostęp 04.2018)
- J. Bagrij, *Wyszukiwarka Google nadal bezkonkurencyjna – ranking 2022*. Pozyskano z <https://www.artefakt.pl/blog/seo/wyszukiwarka-google-nadal-bezkonkurencyjna-2021> (dostęp 4.09.2023)
- Ballada o strajku – film o strajku „Solidarności” w maju 1988*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=aZN6dczEvCM> (dostęp 04.2018)
- Błaszczak ogłosił koniec komunizmu w kraju. „KE zajmuje się Polską z donosu PO”*. Pozyskano z <https://www.wprost.pl/kraj/10094619/blaszczak-oglosil-koniec-komunizmu-w-kraju-ke-zajmuje-sie-polska-z-donosu-po.html> (dostęp 04.2018)
- Debata: „Nowa Huta 1988. Zapomniana Wiosna Niepodległości?”* [2014]. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=xFO8sI6gc0Y> (dostęp 04.2018)
- A. Dudek, *Rok 1989 – koniec komunizmu w Polsce*. Pozyskano z <https://enrs.eu/pl/articles/33-rok-1989-koniec-komunizmu-w-polsce> (dostęp 04.2018)
- Działo się w Krakowie – 26 kwietnia*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=Egtat7v4HyQ> (dostęp 04.2018)
- 90s. historii. 25 kwietnia 1988 r. w Polsce wybuchła nowa fala strajków*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=L3rZkaBXpsE&list=PLmM8suNUqDqDFtQIoKwEMGn-WtIM673j0&index=21> (dostęp 04.2018)
- Historia majowych strajków (1988)*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=kymKla8sRWA> (dostęp 04.2018);
- im/PAP, Strajk w Hucie im. Lenina – początek końca PRL*. Pozyskano z <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/2300394,Strajk-w-Hucie-im-Lenina-poczatek-konca-PRL> (dostęp 04.2018)
- Miasto gniewu i nadziei. Nowa Huta*, scen. i reż. T. Klimczak, P. Moskał, 2007. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=wVW5tgKpPcg> (dostęp 04.2018)
- Nowa Huta 1988*. Pozyskano z <https://pl.wikipedia.org/wiki/nowa-huta-1988> (dostęp 04.2018)
- Początek końca komunizmu w Polsce. Strajk w Hucie im. Lenina 26 kwietnia 5 maja 1988 r.* Pozyskano z <https://muzeumkrakowa.pl/wystawy/poczatek-konca-komunizmu-w-polsce-strajk-w-hucie-im-lenina-26-kwietnia-5-maja-1988-roku> (dostęp 04.2018)
- PRL 4 czerwca 1989 skończył się w Polsce komunizm. Joanna Szczepkowska*. Pozyskano z https://www.youtube.com/watch?v=JkuYYu8PL_I (dostęp 04.2018)
- M.G. Southern, *Over 25% of People Click the First Google Search Result*. Pozyskano z <https://www.searchenginejournal.com/google-first-page-clicks/374516/#close> (dostęp 08.2021)
- mjs/lS, Wiosenna fala strajków w 1988 r.* Pozyskano z <https://dzieje.pl/aktualnosci/wiosenna-fala-strajkow-w-1988-r> (dostęp 04.2018)
- „Sowiniec” Nr 41: 2012*. Pozyskano z http://www.sowiniec.com.pl/multi/sowiniec_41.pdf (dostęp 04.2018)

- Strajk na Zgniataczu*, reż. J. Ridan, współprac. G. Zariczny, scen. J. Ridan, 2013. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=J1HR2Fnm7nQ&t=36s> (dostęp 04.2018)
- Strajki w Polsce 1988*. Pozyskano z https://pl.wikipedia.org/wiki/Strajki_w_Polsce_1988 (dostęp 04.2018)
- P. Subik, *Od kombinatu w Nowej Hucie zaczął się demontaż komunizmu*. Pozyskano z <https://dziennikpolski24.pl/od-kombinatu-w-nowej-hucie-zaczal-sie-demontaz-komunizmu-zdjecia/ga/6207213/zd/9647415> (dostęp 04.2018)
- Upadek komunizmu w Polsce*. Pozyskano z https://sciaga.pl/tekst/26070-27-upadek_komunizmu_w_polsce (dostęp 04.2018)
- Upadek komunizmu w Polsce*. Pozyskano z <https://www.bryk.pl/wypracowania/historia/xx-wiek/24235-upadek-komunizmu-w-polsce.html> (dostęp 04.2018)
- „Z filmoteki bezpieki”, Odc. 77, *Strajk w Nowej Hucie (maj 1988)*. Pozyskano z <https://www.youtube.com/watch?v=dGH1CnWkpS4> (dostęp 04.2018)
- E. Zając, *Strajk kwietniowo-majowy 1988 r. w Hucie im. Lenina*. Pozyskano z <https://ency-sol.pl/es/szukaj?search=5089009539915&sort=2&order=1&ile=20> (dostęp 04.2018)